

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CZÉLZÓ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelenik havonként egy-
 szer 1—2 ivnyi tartalommal.

A szellemi részt illető köz-
 lemények Arad, Adám-uteza
 6. sz. a. ezimzendők.

Szerkesztik és kiadják:

Horváth József

és

Graszal János.

Előfizetési ára egész évre
 1 frt 20 kr., félévre 65 kr.

Előfizetések a „Széchenyi iro-
 dalmi intézet” kiadó-hivata-
 lába Aradra küldendők.

A népiskola mint a közjólét előmozdítója.

Ha tekintetbe vesszük és méltányoljuk azon általános pa-
 naszt, melyet a földmivelő nép oly sürűen hallat, hogy t. i. nap-
 ról-napra mindinkább eladósodik, hogy földjei folyton soványod-
 nak, hogy marhaállománya apad s így a szegénység hosszú lábú
 léptekkel közeledik s rémülettel tölti el a nemzet zömét, önkény-
 telenül felmerül azon szükség, hogy ezen bajok kuforrása után
 kutassunk.

Tény az, hogy ezen bajok fakadását kiki saját felfogása szerint
 majd ebben, majd abban fogja keresni, a mi egészen természe-
 tes. Egyik a vámpolitikában, a másik a kereskedelmi viszonyok-
 ban, harmadik a béke megbizhatlanságában és sok egyébben.
 Azonban van még egy más valószínűség, hogy miért indul ha-
 nyatlásnak mezőgazdaságunk.

Számtalan helyen megtörténvén a tagosítás, megcsökkent
 a legelő mennyiség és annak minősége, minek következtében a
 marhaállomány is alábbszállott és pedig nem csak mennyiség-
 ben, hanem a minőségben is. Hogy szántóföldjeink termőképessé-
 gét a rohamos buzatermelés megapasztotta, tagadni nem le-
 het és soványabb föld silányabb termést is ad, azt mindenki tudja.
 S talán éppen ebből megmagyarázható azon tény, hogy évekké-
 előtt Angolországba évenként kivitt buzamennyiségnek ma már
 alig 15-ik részét szállítják ki.

Minden gyakorlati gazdász tudja azt, hogy földjeinket s
 ezekkel együtt a termények kvalitását csak természetes trágyá-
 zással javíthatjuk meg; mert köznépünk értelme még nincsen
 annyira kifejlesztve, hogy a mesterséges trágyázás alkalmazási
 szükségét felfogná. A természetes trágyabőséghez azonban a

szegényebb földmivelő osztály takarmány hiány következtében nem tudja megszerezni a szükséges marhaállományt.

Itt tehát az iskolának, illetőleg az *iskolakertnek* kell segítséget nyújtani. Az észszerű gazdaság terén folyton különféle újdonságok merülnek fel, melyeket a tanuló ifjúságnak be kell mutatni és azoknak miveltési módját velök megismertetni. Ezen újdonságokat kísérletképpen az iskolakertekben kell termelni és azok előnyeit a felnőttek előtt is demonstrálni.

Ilyen újdonságul fel akarjuk tüntetni az **egyptomi** (afrikai, gyöngy-) **kölest** (*Penicillaria spicata*). Ennek a növénynek magvából meghozatott egy-két község egy-egy negyed klgr.-ot, hogy avval az iskolakertben a kísérleteket megtegye.

Mi az a gyöngyköles és mi előnye van? Arról *Balogh* Kálmán, fűsi, komárommegyei földbirtokos igen elismerőleg nyilatkozik, mert ő e növényvel behatóbb kísérleteket tett, annak nagyszerűségéről és kitűnőségéről meggyőződött. s azt évekkel ez előtt a győrvidéki gazdasági egyesület közlönyében ismertette és miveltését ajánlotta.

De ismerkedjünk meg e növényvel közelebbről!

Ezen buján termő új takarmánynövény zsenge levélhajtásait a ló, szarvas-marha és a juh egyaránt nagyon szereti és mohón eszi; száraz takarmányul kitűnő szénaértékű; magva dus liszttartalmu és a baromfi kedvencz eledele. A gyöngyköles könnyű homokban, valamint agyagos földben egyaránt 2—3 m. magasságra nő s ily magas bokros hajtásai egy nyáron át háromszor lekasználhatók,

A vetés jól megmunkált, porhanyó földbe, május hó második felében 40—50 centimeter széles sorokban, amerikai módra úgy történik, hogy a sorbarázda a magvak 10—15 centiméternyi távolságra essenek, két centiméternyire porhanyó földréteggel betakartassanak és meghengertessenek.

Zsenge korban a gyöngykölest igen tisztán kell tartani a gyomtól; a miért is, ha a vetés egy aranyasztnyi magasságra felnő, mely magasságát rendszeren az elvetés után 15 napra eléri — a sorközöket csekély kapálással fel kell porhanyítani s a vetéssorokat mindkét oldalról a felszínről kapart jó földdel mintegy félmagasságig feltölteni, mi által a növény jobban bokrosodik és sebesebben nő. Ezen feltöltögetést lókapával is eszközölhetjük.

Mihelyt a gyöngyköles bugáit hányja, a mi rendszeren az elvetés után 45 napra mutatkozik, le kell kaszálni; mert ekkor a legizletesebb és legjobb takarmányt és szénát adja, s az utánhajtások gyorsabban sarjadzanak és nőnek,

Egy k. holdon állítólag 3 szori kaszálassal **300 metermázsa**

legjobb minőségű száraz takarmány-szénát lehet kaszálni; zöld takarmányul pedig folyvást kaszálható.

Egy holdra 2 klgr. mag elégséges.

Hogyha ezen növény meghonosulása sikerül és az állítólagos mennyiségnek csak felét is adná meg, milyen átalakuláson menne keresztül marhatenyésztésünk csak rövid idő alatt, s evvel együtt mennyire javulna szántóföldünk termőképessége és a terményeink minősége?!

Azért ismételtén mondjuk, hogy a népiskolának nemcsak a szellemi életet, hanem az általános vagyonosodást is kell felkarolnia. — Mennyi nehézséggel járhat ugyan egy 20–30 □ métert vagy ölet próbagyanánt bevetni?! S ha a nép személyesen meggyőződik annak kiváló előnyeiről, lehetetlen hogy saját jól felfogott érdekében maga földjén nem tenné meg a szükséges további kísérleteket.

x—y.

Meritsünk egyet mást az életből,

vagy :

A néptanító mint philanthrop és minta-gazda.

(Folytatás.)

A néptanítónak magasztos a hivatása: ő neki kell a népet testi-lelki boldogulásra tanítani, értelmet megvilágítani, munkásságra és takarékosagra szoktatni. S midőn a tanító tevékenységét ez irányban kellőképen kifejtette, nemcsak legpracticusabb nemzetgazdásszá, hanem legnemesebb philanthroppá, a nép érdemdus vezetőjévé és tanácsadójává vált. Ebből pedig kiviláglik, hogy a tanítónak kezébe sokkal nagyobb hatalom van letéve, mint a hogy azt a társadalom gondolná. S nézetünk szerint csak azt a tanítót illeti meg igazán a „népnevelő“ magasztos ezime, a ki számot tud vetni önmagával és minden kitelhető módon igyekszik ez irányban kifejtteni működését.

Azonban üres phrasissá alacsonyul minden magasztalása a tanítói hivatásnak, ha a tanítóság eredeti büne: a „rabszolgaság“ bélyege homlokán letörülhetlenül megmarad és ha a társadalom nem igyekszik saját jól felfogott érdekénél fogva a legelőzékenyebben segítő kézzel hóna alá nyulni. — Csak azon tanító fogja sikeresen megoldani feladatát, kit erős és mocsokilan jelleme megóv az elcsüggedéstől, midőn aprólékos, előre ki nem számítható és könnyen el nem hárítható esetek nehéz sulya gátolja egyéniségének egész terjedelemben való kifejtésében.

Szenved a népnevelés az által is, hogy sok avatlan kéz markol belé s hogy sokan azt gondolják, mintha felületes ismeretekkel is eleget lehetne tenni azon igényeknek, melyeket a világ rohamos haladása a néptanítókra és a népnevelésre befolyással bírókra adresh

szál. Ha pl. valamely tanító azt gondolná, hogy a képesítő okmány a tanulás koronája, nagyon csalódnék. A tanító tulajdonképpen iskolája a társadalom, melynek megismerését csak roppant finom megfigyelés és sok alkalmas mű tanulmányozásán lehet megszerezni.

A néptanítói hivatás kellő betöltéséhez tehát több kellék szükségeltetik, mint a hogy azt közönségesen gondolni szokták: mert ahhoz szükséges mindenekelőtt mocsoktalan s odaadó hazafiság, a legmelegebb philanthropismus, kitartó buzgalom, meg nem vásárolható jellem, a nép szükségleteinek felismerése és a jutalomra kilátásról való határozott lemondás. Mindez pedig azért szükséges, mert a tanítónak sok munkája és elvégezni valója van: ő reá van bízva a jövő nemzedék értelmi és testi ügyesség tökéjének a megszerzése! Azért igyekeznie kell a nevelés tudomány minden ágát, mely a nép boldogulását illeti, hivatásának értékesítésében kizsákmányolni.

Ma, midőn az egyes társadalmak szellemi és anyagi állapota oly villámsebességgel és oly óriási átalakulásokon megy keresztül, a néptanító képzése sem maradhat meg azon ismereteknél, melyeket a tanítóképezde oly roppant követelésekkel szemben nyújthat. Jelen korban az emberek nagyon ambitiosusak, mind fölfelé törekszik egy rangban, (akár oda való, akár nem) mint vagyonban. Mindenki megköveteli a maga részére az őt megillető (és megillethető) tiszteletet. Ezt mi tanítók azonban nem fogjuk másképp kieroszakolni, ha csak szellemileg nem emelkedünk oly magaslatra, melyre csak levett kalappal lehessen feltekinteni. Hogy ez lehetséges, arra bizonyoságot nyújt több, hírnévre emelkedett néptanító, különösen Trump Joákim. Nem is értjük mi, hogy a tanító „Universal-Genie“ legyen, hanem azt igen is tanácsolhatjuk, hogy minden falusi néptanító a gazdasági ismeretekben kapacitás lehet, legalább azon ágazatokban, melyek az ő személyes érdekeit a legközvetlenebbül érintik.

Azért ma már nem tartjuk és nem tarthatjuk paedagogiának azt a néhány sententiát, melyeket az idők folyama alatt az egyes fölkezt férfiak elmondottak.

Ma a népnevelés-tanítástau oly tudomány, mely igen tekintélyes részekből áll s mely nem elégszik meg csupán avval, hogy a gyermekeket alázatosságra, némi csekély ismeretre, hanem megköveteli, hogy azt egyszerűségre, munkásságra, takarékosagra, logikai gondolkodásra tanítsuk és gyémánttiszta jellemre szoktassuk. Öncélunk elérése kedvéért semmi körülmény között ne ingassuk meg a gyermekben az igazságérzetet. Különösen hajszállhatóságig pedansságig követelnünk kell, hogy a gyermekek szülőik, tanítóik és egyáltalában a felnőttek iránt a legszigorubb spártai tiszteletet tanusítsák, különösen a leánynevelésnél; mert a tisztelethiány büzhödt levegőjén nem hathatnak keresztül a szeretet napja életet adó sugarai, s a kedély jégkérge legkevésbé sem fogja gátolni a majdani családanyát a családi és társadalmi rend megzavarásában. A

philantropicus, igazságot szerető tanító a népneveléstudomány ezen axiomáját, mely a fejletlen gyermekek az öregebbek iránti tiszteletét van hivatva leginkább fejleszteni, a legföltékenebben fogja ápolni. „Sziv teszi a tanítót, népünknek ez kell!” — mondja K e h r; hanem hiába: „ . . . so schön, als wir uns träumen, wird's nie auf Erden“ — mondja P e s t a l o z z i.

(Folytatása következik.)

Mi módon szereltessek fel és kezeltessék az iskolakert?

(Folytatás.)

Mint minden iparosnak, úgy a kertésznek is van szüksége eszközökre, még pedig a végzendők különféleségéhez képest különfélékre. Ezek megválasztásánál szem előtt kell tartani, hogy teljesen és könnyen kezelhetők és alkalmazhatók legyenek.

Az iskolakertek egyforma nagyságu területét minden községtől egyaránt nem lehet követelni; mert ez mindenkor a községek vagyoni állapotától, más részt pedig a tanulók illetőleg a nép létszámától függ. Ha az iskolakert kis terjedelemmel bír, a körültekintő és szakavatott tanító tudja magát ahhoz alkalmazni s megtudja határozni, hogy mit és milyen terjedelemben termelhet.

Önmagától értetődik, hogy első sorban mindig azon növényeket fogjuk termelni, melyek a vidék otthonosai, s csak azután következnek az ugyanazon a vidéken ritkábban előfordulók. — A mesterségesebb termelésű növények egészen mellőzendők, mivel azokat egy részben nem találom az iskolakertekbe illőknek, de más részt azok termelése képesített szakemberek foglalkozása, kikkel versenyre úgy sem kelhetünk.

Az iskolakert célja egyrésztben a falusi néppel megismertetni azon növényeket, melyek más országokban, vagy tán éppen világrésekben a lakosság táplálékát és kereseti forrását szaporítják; más részről pedig minden iskolakertnek valóságos kis gazdasági kísérleti állomásnak kellene lennie, hogy a nép az újdonságok czélszerűségéről és hasznától meggyőződjen és az előnyösöknek találtakat meghonosítsa. A burgonya, kukorica millióknak megkönnyítette a megélhetési módot, az afrikai gyöngy-köles (*Penicilatia spicate*) lehet, hogy acclimáltatása esetén megváltoztatja gazdálkodási rendszerünket. Azért tehát az iskolakertben szeretnők a következő felosztást: 1. gabnafélék alá, 2. konyhakerti növények alá, 3. kereskedelmi növények, 4. takarmányfüvek, 5. gyógynövények alá, 6. disznóvénnyek alá, 7. élvezhető gyümölcsöt termő bokrok számára, 8. diszibokrok számára, 9. a fájukat feldolgozható cserjék számára, 10. gyümölcsfák részére, 11. különféle kísérletekre szánt földterület, 12. a legelő

előállítására szánt tábla. 13. a rétmivelésre szánt terület és végre 14. a termelhető és ehető gombák részére szánt táblára.

Legelső s főkélléke az iskolakertnek a bekerítés. Kertet kerítés nélkül szorgalommal már azért sem érdemes kezelni, mivel sok esetben avatatlan kezek is benyulnak s ott a legszebb reményeket megsemmisítik. Igaz, hogy sok esetben a kerítés sem menti meg az iskolakertet a gonosz kezek gazdálkodásától.

A kerítés magassága legyen 120 c/m., s a deszkák között 4—6 c/m.-nyi nyílások, hogy a levegő benne meg ne szoruljon. Ilyen kerítés felállítása nem igényel nagy költséget, s alig hiszem, hogy volna hazánkban egyetlen egy község is, melynek határozott jó akarata ezen nehézséget le nem győzhetné.

Az élő sövényül leginkább ajánlható „Korona“ (Gläditschia), mivel ez szép alakja és elágazási ösztöne által is mintegy erre a célra látszik teremtve lenni. — Az akáczfát is sok helyen alkalmazzák e célra; de ez soha sem lesz oly gyönyörű szép és kellemes, mint az előbbi, pedig sokkal több gondozást és fáradságot igényel. Különben erre nézve nem kívánok irányt szabni, jól tudva azt, hogy abban sok függ a talaj és helyi viszonyoktól.

Valamint az emberiség, s az állatok, úgy a növények is megkívánják fenntartásukra és tenyészthetésükre a vizet. Az ember és állat e tekintetbeni szükségletének a legnagyobb mértékben felel meg a kut és folyamviz, s az esőviz reájok nézve csak annyiban életkérdés, a mennyiben tápszereik növényi részének megtermeléséhez szükséges. Mennyire másképp van az növényeiknél! Ezek életét esőviz hiányában sokszor elvesztjük, ha csak az esővizet locsolás — öntözés által nem pótoljuk. Hogy pedig azt megtehessük, kut vagy folyóra van szükségünk. A hol a helyi viszonyok annyira kedvezők, hogy az iskolakertet folyó mellett alakíthatjuk, ott az eredmény további fejlesztése csakis a szorgalommal párosult jóakarattól függ.

A kerti földmunkálatokhoz ásók, különféle kapák, lapát-, fa- és vasgereblyék, egy pár talicska és egypár sorjegyző szükségesek, ez utóbbiakat a tanító és a tanítványok maguk is megcsinálhatják. Miután pedig sok esetben több gyermeknek kell hozzálátni a locsoláshoz, azért ohajtandó, hogy a locsolók nagysága a gyermekek erejükhöz arányosítva legyen. Végre az eddig leírt kerti eszközökön kívül szükségesek még: 2—3 metsző olló, egy nagyobb fűrész a fák vastagabb galyainak lefűrészelésére, 2—3 darab kis oltó fűrész, 4—5 darab kertészkes, egy zsinór a sorok egyenes megjelölésére s végre egy lábtó (létra) a magasabb fák galyainak tisztítására valamint a rovarok pusztíthatása végett.

Az iskolakertek felszereléséhez — ha nem is szorosán — a méhest is számítjuk, mely eddig az iskolakertekből egészen hiányzott. De kívánjuk és ohajtjuk, hogy hazánkban ne találtassék tanító a kinek kertjéből a méhes hiányozzék!

Az iskolakertben oly alkalom kínálkozik az összes tanítandó tárgyak kibővítésére, melyeket bent a tanterem négy szűk fala között hiában keresnénk. A hit magasztossága s a Teremtő véghetlen bölcs alkotó ereje itt minden fűszál fényesen bizonyíttatik. A növények gondozásának természetéből s azok kifejlődéséből kifolyó hatás valami titkos bőverő által idomítja a gyermek ártatlan lelkét, mely körülmény már magában felér minden „külön órás erkölcsi tanításával.“

Éppen olyan mértékben valamennyi tantárgyat lehet kezelni és a közéletre „kézzel foghatólag“ alkalmazni; mert itt pl. a *szám-tan* és *mértan* gyakorlására lépten nyomon kínálkozik alkalom, mit elmulasztani felhasználni a legnagyobb hiba. — A természetrajz és természettan egyenesen innen (a szabad természetből) vették eredetüket és ide vezethetők vissza; de egyuttal itt elevenebben is világíthatók meg a növendékek előtt. — Egyszóval: nincs oly tárgy melynek alapját az iskolakertben fel ne lelnők.

Künn a szabadban, hol az ellankadt és elfáradt test és elme egyaránt felvillanyoztatik a természet nagyszerű szépsége által, a gyermek kedélye és elme fogékonyabbá és teste rugékonyabbá válik. — Örömmel várja azon időt, midőn tanítója által a szabadba, az iskolakertbe vezetetik. Öröm sugárzik szeméből a szabadbani lét kellemé miatt. De másrészt a tanítóra nézve is egyike a legfőbb élvezeteknek a szabadban való tartózkodás hosszas szobabani zárt-sága után. S valjon hol használhatja fel üres idejének legnagyobb részét nemesebben, mint éppen iskolakertjében, hol a szellemi elfoglaltság tágabb és szabadabb körben mozoghat, s hol az iskola poros, büzös levegője a kellemes, üde lég áramlatával váltak fel. Oly érzés az, melyet csak az abban való fáradozásokban lehet megszerezni. Hogy a 4—5 órás szobai zárt és elhasznált levegő a gyermekek egészségének felette ártalmas, vitatni felesleges.

Ha végig tekintünk napjainkban egy-egy iskola növendékein, szomorú tapasztalást vagyunk kénytelenek szerezni a gyermekek egészségi állapota felől: halvány arcokat látunk ott, a hol a legszeszben viruló rózsákat kellene szemlélnünk. Fogy, elsatnyul a nemzet; mert *egyoldaluan* csak a szellemi nevelésnek oltárára áldoz a testi egészség követelte körülményeket vétele nélkül. Gőzerővel haladunk a szellemi nevelés netovábbja felé, nem gondolva, hogy csak ép testben kelthetünk egészséges lelket.

A mi a tanítók jövedelmének gyarapodására háramolhatik, az iskolakerti foglalkozásból, nem éppen megvetendő összeg; mert ha az iskolakertnek minden talpalatnyi terét kellőleg felhasználjuk, s annyit termelünk, hogy annak piacot szerezve, oly jövedelmet mutatunk fel, minőt az ósdi rendszer mellett gazdálkodó feltüntetni nem képes, úgy alig hiszem, hogy találkoznék olyan község, mely nem engedményezne tanítójának a befolyt jövedelemből bizonyos százalé-

kot; s ha ezt megnyertük, csak rajtunk áll, hogy a jövedelmet éveken át mindig fokozzuk.

Tennünk és fáradoznunk kell, a befolyt jövedelmet pedig akként felhasználni, hogy annak czélszerű voltáról környezőink — a gyermekek — s ezek által szülőik is kellő belátást nyerjenek.

(Folyt. köv.)

Szászberek, 1886. decz.

Kovács Kázmér,

okl. k. tanító.

A déznai iskolakert.

c) E pontban teljesen mellőzve a kertészkedést, kizárólag mezőgazdasági növények termesztésével foglalkozunk és pedig: tekintettel a gabonafélék, iparnövények és takarmányneműek termesztésére. — Feltüntetve az okszerű szántóföld-kezelést, rét-művelést és a mesterséges takarmánykészítést. A különböző trágya nemek általi földjavítást, végül a termények le- és eltakarítását és értékesítését. — Mert nézetem szerint: a mezőgazdasáznak ezek szemellett tartása és helyes alkalmazása képezi az aranybányát.

E kert, miként községeink határa, a fönt jelzett 4 fönt által 4 táblára (dülő) s ezek ágyakra (párczellák) vannak felosztva. Ugy intézve a felosztás, hogy a gazdasági növények termelési aránya és mennyiségében akadályozva ne legyünk, a három évi vetés-forgást alkalmazhassuk. — Lássuk tehát e kis mezőséget az első évben termesztendő növényekkel miként van berendezve.

A délnyugoti dülő ez évben kapás növényeket termel, nevezetesen: $\frac{1}{2}$ részben kukoriczát, $\frac{1}{4}$ -ben takarmányrépát, $\frac{1}{4}$ -ben burgonyát. A délkeleti dülő $\frac{1}{2}$ részben búzát, $\frac{1}{4}$ -ben rozsot és $\frac{1}{4}$ -ben árpát. Az éjszak keleti $\frac{1}{4}$ részben zabot, $\frac{1}{4}$ -ben takarmány és $\frac{1}{4}$ ben zöldtrágyázásra szánt bükönyt, $\frac{1}{8}$ -ban lent és $\frac{1}{8}$ -ban kendert terem. — Az éjszaknyugoti dülő, mint faiskola tünteti fel a mezőség állandó kaszálóját, mely \square méterekben mutatja a takarmányfűvek azon neveit, melyek dus növéseik és bő tápanyaggal bírnak. Név szerint a következők:

Trifolium repens = réti here.

Medicago falcata = óriási here.

Trifolium perenne = évelő here.

Lolium elatior = belföldi perje.

Lolium italicum = olasz perje.

Avena elatior = francia perje.

Alopecurus pratensis = réti ecset pázsit.

Anthoxanthum odoratum = illatos borju pázsit.

Bromus inermis = Árva rozsok.

Cynosorus cristatus = tarejos csibehur.

Dactylis glomerata = csomós ebir.

Phleum pratense = réti komocsin.

Festuca pratensis = nagy levelű réti csenkesz, és egy 6 □ méter területű réti fűvegyület.

d) A főt leirt 3 pontban még nem látjuk a gazdaság teljes egészét, mert annak egy része — a gyümölcstermelés hiányzik. Pedig vannak esetek, melyben a gazda jövedelmének tetemes részét a gyümölcs termelés hozza. — Sőt gyümölcsfái befektetett tőke gyanánt szerepelhetnek, mi mellett birtoka szépségét és értékét növelik. De még ez sem mind, mit a gyümölcsös által elérhetünk, hanem abban még munkásságunk emlékét hagyjuk hátra utódaink számára. Azonban mielőtt a gyümölcsös kert rendezéséhez fognánk, előbb faiskolát kell készítenünk, és csak ha abban elegendő számú, a szükségletnek megfelelő fajú oltványaink vannak, foghatunk a gyümölcsös kert rendezéséhez.

a) Lásuk azért kertem nyugati középső részét a faiskolát, mit a következőkép rendeztem be. A délről éjszakra és keletről nyugatra menő 2 főt által 4 egyenlő □-re van felosztva. (Segélyzetül itt használom a földieper különböző fajait) A délkeleti □ ismét két négyseget mutat, melynek déli fele a magiskolát, éjszaki pedig az egy éves vadoncokét képezi. — Továbbá míg az éjszak keleti □-ben egy éves délnyugoton a két éves addig az éjszak nyugatiban az eladás és kiültetésre szánt oltások helye van.

Magiskolám, melyet még a múlt nyáron (csontárokat és eperfélket) és az ősszel vetettem be 1—1 láb távolságu sorokat feltüntet : 3 sor almát, egysor körtét, 1. diót, mandula, 1 barack, 1 gesztenye, 1 eper 1 tölgy, 1 cser, 1 bükk. A köris fa sorokat. A magvak természetük szerint 1—2—3 hüvelyknyi homokkal vannak befedve. A sorok a magnevét feltüntető tábláskával megjelölve vannak, melyek a faiskola főkönyvében számokkal is bejegyzetnek.

Mindjárt e magiskolával s éjszokról szomszédos $\frac{1}{2}$ rész táblában vannak az ősszel 2 láb szélességű (délről éjszakra menő) sorokban kiültetett vadoncok ; melyek közül a nemesíteni valók tavasszal jönnek oltás alá *

Az északnyugoti táblában vannak a már nemesített 1 éves fácskák karókkal ellátva az 5-ös rendszer szerinti sorokban. És pedig 6 fácskát számítva 4 $\frac{1}{2}$ □ méterre, melyek helyben maradnak az eladás vagy kiültetés idejéig. Ily renddel van beültetve a 2—3 éves oltások osztálya is.*

b) Az idej magiskola helyéről pedig a múlt év ősszén rendeztem be a kertem északnyugoti részében levő kis gyümölcsöst és pedig a következő kép :

* Itt már a sorok a főkönyvbe és alaprajzba is bevezetendők.

** Itt az alaprajzban és főkönyvben nemesak a sorok, hanem az egyes fák nevei is bejegyezve láthatók, s így a gyümölcsös kert fái is.

I. sor. Az északi sorban, nyugotról kezdve áll a piros duranczi barackfa, ettől keletre a török bálint, ettől 2 sikolai és végül egy besztercei szilva fa.

II. sor. A második sorban csontár neműek vannak, nevezetesen zöld ringlót, pongrácz, eseresnye, spanyol meggy és viktoriaszilva.

III. sor. A harmadik sorban a nyugoti első mandula fa, ezután keletre szercsika-alma, sikolai, sóvári és végül besztercei szilva.

IV. sor. A negyedik sorban első az izambert körte, ettől a viroulöz, pergamet és végül besztercei szilva fa.

Mint látjuk tehát e gyümölcsösök rendezésénél különösen arra kell nagy gonddal lenni, hogy a nap sugarai minden oldalról behatolhassanak a fák lombjai közé. Miért is a sorok párhuzamosak, de a fák nem átellenesek legyenek. Továbbá a magasra nyúló fák előtt kisebb koronájú fák ültetessenek, még pedig az 5-ös rendszer szerint.

A gyümölcsösök alját legcélszerűbben kaszálónak használhatjuk, azért az északkeleti $\frac{1}{4}$ gyümölcsös alja keverék fűmagvakkal bevetett kaszálót, a délkeleti luczernát, a délnyugati muhart és az északnyugati lóherést képez. Itt az északi kerítésen komlótermés.

c) Az eddigiekben főként látjuk a kertészet és földművelés azon gazdálkodását, melyből magunk és házi állataink anyagi szükségleteit előállíthatjuk. De meg vagyunk irva, hogy „nemcsak kenyérrel és hussal él az ember“, tehát a szellem élvezetéről is gondoskodni tartozik. Azért az oly gazda, kinek szive a természet gyönyörei és összhangzatos alkotásai iránt érzékeny: gazdaságából a virágos kertet sem hagyja el. Mert: „Tudod mi a virág, a földnek jószága. S tudod mi a jószág? a lélek világa.“

Hiszen a virág az, mi az emberi lelket bámulatra ragadja és a természet nagyszerű alkotásainak megfigyelésére készíti; melynél fogva kutató, hasonlító, következtető és ítéletalkotó, s ezáltal új ismeretek birtokába jut. Tehát midőn a virágot ápoljuk, a természet titkait tanulmányozzuk, azaz szellemünket fejlesztjük.

Vagy nem képezi-e bennünk az izlést és alkotó erőt, midőn valamely virágsoportozat alakításán fáradozunk. A rendet és egyszerűséget, melylyel vele mindenkor találkozunk? Vagy kételkedik-e abban valaki, hogy a virágápolás a jellem fejlődésére nagy hatással van? Azt hiszem nem. Mert: „Szeresd a virágot, ne féltsed szivedet. Mert ki azt szereti, rossz ember nem lehet.“

A méhek, midőn döngicsélve szállnak virágról virágra, nem tanítanak-e a szorgalom és munkásságra. A szerény ibolya, a kék nefelejts, az ártatlanság lilioma, vagy a szerelem rózsája, nem a legszébb erényekre emlékeztetnek-e bennünket? S példakép önmagukon tüntetik fel előttünk, azért mondta maga a költő is. „Hisz a virág, az erény; két atyafi gyermek.“

Szóval, midőn a virágos kert jótékonyan hat a szellem, jellem és erények fejlődésére, egyúttal gondoskodik testünk szervezetéről is. Mert kellemes illattal tölti be a léget, mely a mi üdülésünkre szolgál. S miután a teljes gazdaságból még a virágos kertnek sem szabad elmaradni, én is bemutatom e lap kedves olvasóinak virágos kerteskem felosztását és berendezését.

(Folyt. köv.)

Bucsy Mihály.

TÁRCZA.

Történelmi kép a földmivelésről és annak befolyásáról a társadalom életére és intézményeire.

(Vége.)

A nemzetgazdászlat kitüntette azon törvényt, hogy a házasságok száma és a gyermekek szaporodása szorosán összefügg a gabonaárakkal; az élelmi szerek olesóságának idejében azok szaporodása, inség idejében pedig azok megfogyása kimaradhatlan.

Spanyolországban ugyanazon processust látjuk véghe menni. A császári kormány alatt ezen ország — Traján, Hadrián és Marcus Aurelius hazája — a leggazdagabb és legtermékenyebb provinciája volt a római birodalomnak.

Livius és *Strabo* beszélnek Hispaniának termékenységéről és Andalusiának a vetőmagot százszor visszaadó aratásairól. Spanyolországban — mondja *Livius* — minden új hadjáratnál új fegyvernemeket és új gazdagságokat találtak, mintha nem is lett volna soha háboru, mely ez országot pusztította volna.

II-ik *Abd Errahman* (911—961) idejében a mohamedán Spanyolország (a mai Aragonia, Valencia, Uj-Kasztília, Murcia, Estramadura, Andalusia és Granada Portugal déli részével) 20—25 millió lakost számlált; akkor még Európa legnépesebb országa vala. *Tarragona*, a rómaiak idejében a birodalom másodvárosa, egy milliónál több lakost számlált, *Abd Errahman* uralkodása alatt 350,000, most pedig csak 15,000-et!

Granada város képes volt 50,000 barczost kiállítani a csatatérre, s ha az arabs írók jelentéseinek hitelt lehet adni, úgy *Cordova* terjedelme az ő 212 ezer házzal és 600 moséval a jelen század elején levő Londonnal egy színvonalon állott.

Mostan Kataloniában egy szántóföld minden két esztendőben, Andalusiában pedig csak minden három év alatt ad termést! (Lásd: *Bilder aus Spanien v. Thienen-Adlerflycht*. 1861.)

Mindezekből kitetszik, hogy a mezőgazdaság tudatlan fejek és ügyetlen kezek idővel a szántóföldek termőképességét kimerítik s ez-

által az állam létét általában és a polgárokat különösen felbomlással fenyegetik.

Hogy hasonló jelenetek édes hazánkban is észlelhetők, kiteszik dr. *Ditz Henrik* szavaiból, melyeket „A Magyar Mezőgazdaság” ezimű művében mond; ugyanis: „A felső magyar síkság s a két homok pusztá legalsó fokán áll a termékenységnek a magyar lapályon. Igaz, a természettől ép e vidékek legteljesebb talajuak, ez azonban nem egyedül oka szűkebb fizetésüknek, mert az ujonnan tört pusztá itt és oly bőven terem, hogy sehöl sincs miért szégyenlenie magát. *Magában véve, meglehet, fölülmulja a bányásági talaj az alföldet, de az a termő erő, melyet a magyar lapály szántóföldjei manap oly buján mutatnak, hová tovább gyérül a bányásban.* Kétségtelenül az alföldi talaj bőtermése is csökkenni fog évek sora után, ha t. i. majd itt is annyira igénybe lesz véve a szántóföld, mint a bányában: *de egyelőre — úgy tetszik nekünk — nem a bányában fekszik többé a magyar gabonatermelés súlypontja, hanem a Tiszamellék közepén.*”

E szerint a bányás termő ereje ez időszerint a kimerülésnek szomorú jelét nyujtaná.

Az élő nemzetek jólléte vagy azok hanyatlása és a történelmi népek elpusztulásának alapokait tehát első sorban nem a katonai védelemben, a fegyverek nemeiben kell keresnünk, hanem az élelmi szereknek bőségében vagy szűkségében. A mely országban a föld az isteni áldást nem nyujthatja oly mértékben, hogy az a nép szükségleteit tökéletesen fedezhesse, a hol a mezőgazdasági ipar nincs annyira kifejlődve, hogy nem feldolgozott, hanem csak nyers anyagot képes a világpiacokra szállítani: azon ország a természet törvényeinél fogva hanyatlásnak indult.

Hogy hazánkban sok oly *symptomára* akadunk, mely a hanyatlás, a pusztulás kezdetét sejteni engedi, éppenséggel nem lehet tagadni. Hazánk lakossága aránylagosan területéhez képest nagyon lassan szaporodik. A nép kivándorlása pedig oly ecclatans példája hazánk anyagi sülyedésének, hogy ecclatansabbat képzelni sem lehet. Mit lehetne komolyabb dolognak tartani, mint azt, hogy akkor, a midőn az alföldön mérföldekre menő pusztaságok néptelenül — s mondjuk ki érthetően — és a hazára nézve haszon nélkül* kerülnek el, addig a felföldi munkás kéz, melynek itt az alföldön oly szűkében vagyunk, inkább a tengeren túl keres menedéket, mint az annyiszor megénekelt *Alföld Eldoradojában*. A római buzakiosztás pedig egy

* Azon nagyuri dominiumokat, melyeknek nyers terményeit külföldre szállítják, s így a magyar talaj kiszivattyuzott zsirjával más országok sovány földjeit javítják, s melyek jövedelmeit a birtokosok részint személyesen elköltik a külföldön, részint pedig ipari cikkekért visszatérhetlenül vándoroltatják ki, a magyar haza javát elomozditóknak nem mondhatjuk. Szerk.

hajszára hasonlít a magyar inségi buzakölesönhöz; a különbség csak az, hogy a római proletár *ingyen* kapta azt, s a magyar proletárt pedig megexquálják érte. A görög, olasz, spanyolországi talaj kimerülésének megfelel hazánk földjeinek általános soványosága, mi mellett bizonyít a terméktelenség, a termények satnya minősége és silánysága. Hogy ez tény, következtethetjük abból, hogy jelenleg az angolországi piacokra az előbbeni években történt szállitmányoknak alig *tizenötöd részét* viszik ki. Bizonyít határaink soványsága, terméktelensége és szomoru gazdasági rendszerünk mellett a hitelező bankok takarékpénztárai, uzsorások rendkívüli szaporodása, a kincstári telepítvényesek milliókra menő adósságaik és az árverelő dob szüntelen, szomoru pergése.

Nem akarunk ugyan vést kiáltani, hanem azt gondoljuk, hogy a társadalmi, existentialis ügyekben igen előnyösnek mutatkozik némelykor a csekélység hangját is meghallgatni; s ilyen esetekben nem ártana a „Cavete Quirites!” fölött gondolkodni. Azonban emberi gyarlóságunknál fogva nem igen vagyunk hajlandók addig, míg a szükség nem szorít, mindent meghallgatni és észrevenni. S ha az eddig mondottakat bonczkés alá vesszük s ha meggondoljuk, hogy hazánkban a földmivelést illetőleg a legtöbb esetben rabló rendszert követnek, önmagától értetődik, hogy — miután talán elég ideje van — a népet fel kell világosítani jobb és hasznosabb rendszerre oktatni. Azért állami létünk kérdésének szempontjából kikerülhetlen tényyné válik azon szükség, hogy a magyar népneveléstaniításnak nem szabad tovább is oly chaoticus irányt követni, mint a minőt eddig követett. Tessék csak egy kissé utána gondolni s majd belátják, hogy népneveléstaniítási irányunk eddig homályban, déli bábban enyésző ezel után törekedett; mert sem az idealismusnak, sem pedig a realismusnak nem felelt meg s végeredményében mind a kettőt eltévesztette.

A népnevelésnek positivitással, realis alappal kell birnia. Ezen realis alapot pedig a földmivelő államban a földmivelés természeti törvényeinek ismerete képezi. Ha népiskoláinkban a természet törvényeit öntudatosan fogják tanulni megismerni, akkor nem kell félünk, hogy talajunk kimerülése következtében az államtest tagjai megdermednek. Minden ember megtanulja becsülni a trágyát — mint az állam-épület egyik alapföltételét — s a kisebb-nagyobb városok a csatorna-rendszert nem fogják akként tervezni és szervezni, hogy tartalma a folyókat inficiálja, hanem hogy az, mint a föld termőségének főfeltétele, feldolgozva és értékesítve a földnek visszaadassék.

A földmivelés elhanyagolásából, a nem tragyzásából származott a világbirodalmak felbomlása, elpusztulása.

Azért ismételve mondhatjuk: földmiveléstani a népiskolában, jöjjön el a te országod!

* * *

IRODALOM.

A váltakozó és osztályrendszer megbírlása. Irta és összeállította *Horváth József*, aradi tanító. Arad, 1887. Széchenyi irodalmi intézet nyomdaja. Ára 40 kr. Megrendelhető Aradon ifj. *Klein Mór* könyvkereskedésében vagy e lapok szerkesztőségében.

Népiskolai olvasmányok a gazdasági kémia köréből. Franciaából átdolgozta *Valló Vilmos*, középiskolára képesített tanár és polg. isk. igazgató. Budapest. Franklin társulat. Magy. irod. intézet és könyvnyomda. 1882. Ára 60 kr. E jeles mű tartalma a következő: Előszó a magyar kiadáshoz. A francia szerző előszava. A levegő. A szén-sav. A növények. A víz. A táplálék. A bor. Az amoniak. A trágya. A guano. A foszfor. A csontszén. A szén. A televény. A mész. A márga. A gipsz. A gyepégetés. A só. A kova. A talaj. Az iszapolás. A talajesövek. A váltógazdaság. Befejező szó. — E könyv olvasókönyvül szolgálhat az ismétlő iskolában és nemesak a tanulók, de még a tanító számára is nagy haszonnal lesz. Az egyes fejezetek kitűnő olvasmányok, mindegyike végén „Kérdéstár” van, mely könnyen érthető kérdések által az elolvasottakat összegezteti s így a tartalmát biztosabban megtartja az emlékezet. Nem ajánlhatjuk eléggé e művet az iparkodó s haladni akaró tanító figyelmébe.

VEGYESEK.

Kérelem. A tanító-egyletek azon igen tisztelt tisztviselőit, kik az „Iskolakert”-et elfogadták, de azt eddig sem meg nem rendelték, sem pedig arra elő nem fizettek, tisztelettel kérjük, sziveskedjenek a jövő hó közepéig vagy az előfizetést be-, vagy pedig az eddig elfogadott számokat visszaküldeni.

Miniszteri rendelet. A földmívelési miniszter egy rendeletet intézett Aradmegye törvényhatóságához, melyben a faiskolákra vonatkozó szabályrendelet alkotására hívja fel. A szabályrendelet a községeket faiskolák berendezésére kívánja kötelezni. — Aradmegyében ez irányban behatóbb intézkedések vannak folyamatban.

Az osztályrendszer ellen úgy látszik a néptanító-ság komolyan foglal állást. Éppén most vesszük kezünkhöz a vas megyei »Volksschule — Népiskola« című lapot, mely a népiskolai rendszerekről egy hosszabb cikknek első részét közli s melyben az osztályrendszert »keményen« elítéli. — Annak idejében a »Néptanítók Lapja« kárhóztatta az osztályrendszert. Megérjük, hogy e rendszer ellen országszerte mozgalmat fognak indítani a tani-

tók. — Ugy is kell; mert a tanügy terén előre és nem hátrafelé kell haladni. A szóban levő cikket befejezte után regisztrálni fogjuk.

Az iszap mint trágya. A mocsarak iszapja finom, könnyen porladó alkatrészekből áll, melyek különböző, igen értékes trágyaanyagokkal vannak keverve. Azonkívül magában a tóban, valamint annak partjain is fejlődnek növények, melyek az iszap trágyaértékét jelentékenyen emelik. Ebből következik, hogy minden gazdaság, a melyhez mocsárok tartoznak, e tavak iszapjában értékes trágyával rendelkezik, melynek teljes értékesítésére már régen gondot kellett volna fordítani. A könnyű talajon az iszapnak az az előnye is van, hogy ezt megváltoztatja, kötöttebbé teszi s ez által jelentékenyen javítja. Oly tulajdonság ez, mely a figyelmet nagy mértékben érdemli. Hogy az iszapot trágyának eddig nem igen használták, annak oka az, hogy itt-ott a kísérletek nem sikerültek. Az iszapban midőn a víz alatt van, savanyu humusz, kénösszetételek, kénsavas vasoxydul és más, a növényeknek ártalmas alkatrészek képződnek, melyeket az iszapból, mielőtt használnának, okvetlenül ki kell választani. Mindig helytelen eljárás az iszapot azonnal úgy használni, a mint a posványból vagy mocsárból kikerül, hanem egy ideig a levegő hatásának kell kitenni s át kell dolgozni, mert úgy tisztul meg a benne levő káros alkatrészekről. E célból az iszapot többször kapával meg kell forgatni s hozzá meszet keverni. Az így nyert iszap különösen réteg és könnyű földek trágyázására igen alkalmas. (A kassai »Gazdasági Közlöny« után.)

Munk Rezső szlatinai gyártelepén a legközelebbi hetekben egy magyar tannyelvű népiskola fog megnyitni. *Munk Rezső* nagybirtokost *Várjassy Árpád* megyei kir. tanfelügyelő körutja alkalmával meglátogatván, egy népiskola létesítésére közbenjárását felajánlotta, mire a derék birtokos habozás nélkül kijelentette, hogy ő a magyar kulturintézmények őszinte barátja s hogy egy iskola létesítésének eszméjével már jó ideje foglalkozik. *Munk Rezső* ur továbbá kijelentette, hogy *az iskola számára ingyenes helyiséget és felszerelést, a tanító javadalmazására pedig szabad lakást, tüzfát és 500 forintot biztosít.*

Testi büntetés a népiskolában. A lapokban olvassuk, hogy az »iskolai vesszőzés« — a mint ironice szokás a testi büntetést elnevezni — eszméje ismételve is felmerült. A tavalyi általános tanítógyűlésen az ebbeli indítvány megbukott ugyan,

de most ismét fölvetették a német-osztrák tanítói szövetség választmányi ülésén, melyen a tanügyi szervezet revíziója fölött folyt az eszmecsere. Határozatként annyit ki is mondtak, hogy az iskola fegyelmi körét ki kell terjeszteni. Az indoklás kiemeli, hogy a tanítónak a mai viszonyok közt úgy szólván módjában nincs büntetni, a szülők pedig ritkán nyújtanak ez irányban az iskolának segédkezet. Ennek eredménye pedig az, hogy az iskolai fegyelem lazul s veszélyezteteti nemcsak az iskolai, hanem a tanítási eredményt is. A tanítószövetség ennek alapján a közoktatási kormány figyelmébe ajánlja a fegyelmi szabályzat revízióját. — A testi büntetés, illetőleg a fegyelmi eszközök milyenségét és mikénti illetőleg mily terjedelemben való használatát előbb utóbb kell határozottan körül írni; mert ezen kényes ügy rendezetlensége a népiskolának valóságos tengeri kígyója. Ez tönkre teheti az iskola eredményét, a növendék erkölcsi lényegét és a tanítóra nézve valóságos mumus.

Uj faiskola felügyelő. A mint a »Jász-Nagykun-Szolnok« f. é. április 17-ik számában olvassuk, a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszter a faiskola felügyelői állással egybe kötött teendők végzésével Bárdosi Gyula, J.-N.-K. Szolnokmegye kirtanfelügyelőjét bizta meg. Ez igen szerencsés megbízás, mert B. Gy. kiváló előszeretettel viseltetik az iskolakertek szervezése iránt, s minden alkalmat megragad, hogy azok a nép értelmi és anyagi gyarapodási igényeinek minden tekintetben megfeleljenek. Meg vagyunk győződve arról, hogy az ig. t. tanfelügyelő ur az iskolakertek szervezésénél azon irányt fogja követni, melynek szolgálatába az »Iskolakert« szegődött, s melynek keresztül vitelénél — tapasztalásból állítva — a nép sem az eszmétől, sem a költségtől sem pedig a munkától nem idegenkedik. Hogy J.-N.-K.-Szolnok megyében az iskolakertek nem sokára virágzásnak fognak indulni, arról az ujonnan kinevezett felügyelő ur buzgósága a legmegnyugtatóbb garanciát nyújtja.

Szerkesztői üzenet.

Lapunkat az aradmegyei gazdasági egyesület adományaképen 50 népiskolának küldjük. Ezek G. E. betűkkel vannak megjegyezve a czimzallagon és a czimzett iskola tulajdonát képezi R.

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY

REFORMJÁT CÉLZÓ

HAVI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

HORVÁTH JÓZSEF. GRASZEL JÁNOS.

MÁJUSHAVI SZÁM.

Előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.

MEGJELEN HAVONKINT EGYSZER.

SZÉGHENYI IRODALMI INTÉZET ARADON.